

V našich médiích se často opakují názory vědců, že vědu by měli řídit především oni sami, zejména ti praví, úspěšní v základním výzkumu. Naposledy to v České pozici hezky shrnul ve svém článku o strýcích, co řídí českou vědu (Rada vlády) Petr Šebo.

Tyto názory svědčí za prvé o tom, že jejich zastánci, vesměs teoretici přírodních věd, jsou dočista nepolíbeni jakýmkoli širším, například politologickým či filosofickým vzděláním, že nechápou principy fungování demokracie, že je jim zhusta cizí (a nepříjemné) ekonomické uvažování, že dokonce nechápou základní pravidla diskuse a velmi snadno přeskakují od kritiky *ad rem* (co je špatně) ke kritice *ad personam* (jsou to strýci) a – a to je nejsmutnější – že se neobtěžují najít si o diskutovaném tématu alespoň základní mezinárodní srovnání. Myslet si, že určité skupině populace (vědcům) by peníze daňových poplatníků (tedy peníze převážně jiných skupin populace) měli přidělovat sami příjemci (vědci), je perverze z hlediska fungování demokratického státu tak triviální, že je s podivem, s jak povýšenou samozřejmostí ji mohou i jinak inteligentní lidé zastávat. Další rozšířený omyl je domnívat se, že schopnost úspěšně pipetovat člověka automaticky kvalifikuje k moudrým rozhodnutím v jiných oblastech, například v politice. Jedna vážená kolegyně mi nedávno napsala, že chce v Senátu působit jako „nezávislý odborník“. Je odborníci na kmenové buňky. Toto v senátu opravdu nyní potřebují?

Rada vlády vůbec, ale vůbec neřeší vědecké otázky. Proč by ji tedy měli tvořit špičkoví vědci? Co je to za nesmysl? Vždyť by to bylo plýtvání jejich potenciálem na nesprávném místě! Nechtě jsou to spíše lidé tíhnoucí k systémovému myšlení v sociální, ekonomické a politické oblasti, případně jedinci s vytříbenou schopností hájit dlouhodobé zájmy této země a její prosperitu namísto partikulárních zájmů určité skupiny vědců. Jejich vědecký kredit v jakési úzké oblasti nemusí být kdovíjaký, stačí, když bude dostatečný k tomu, aby poznali, kde je ve vědě excellence a byli schopni nastavit pravidla k co nejúčelnějšímu rozdělení podpory, již stát vědě poskytuje. Jeden z našich nejvýznamnějších literárních kritiků, F. X. Šalda, zastával názor, že kritik nemusí sám umět to, co kritizuje. On musí být expertem na kritizování, nikoli mistrem v tvorbě toho, co je kritizováno. V umění je vlastní tvorba u kritiků často dokonce na překážku jejich objektivitě, biasem. Já spolehlivě poznám špičkového houslistu a troufám si říci, že bych s čistým svědomím mohl sedět v porotě houslové soutěže přes to, že jsem housle nikdy nedržel pod bradou. Ale *per analogiam* to může být i naopak: houslista coby špatný kritik.

Se smutnou pýchou vědců souvisí i základní neschopnost mnohých pochopit, že mezi přírodními a normativními zákony je zásadní rozdíl. Zatímco na pochopení, případně objevování, těch prvních musíte skutečně být pravým vědcem, nejlépe přírodním a nejlépe v základním výzkumu, k pochopení či utváření těch druhých kromě jistého vzdělání (jehož se mnohým přírodovědcům dnes bohužel pohříchu nedostává) stačí často určitý profil osobnosti, talent, sociální cit, empatie a vůbec zdatnosti, jež redukcionistická věda prakticky nedokáže uchopit. Jsou geniální vědci, kteří si nedovedou ani koupit jízdenku do Chrastavy či vyplnit složenku na poště. Těm lze svěřit papír a tužku, někdy možná i laboratoř, nikoli však manažerskou zodpovědnost v nějakém podniku či nedej bože ve státní správě. Rozhodnutí o tom, kolik peněz do kterých oblastí vědy má stát dát, je řešením otázky převážně politické, nikoli vědecké! Proto to nedorozumění. Je pravdou, že v různých, s námi srovnatelných zemích, jsou ve státních Radách pro vědu rovněž vědci. Ale právě proto mají vždy status pouze poradní, nikoli výkonný. Výkonní jsou prakticky všude politici, většinou vzeší z voleb, a „sběratelé funkcí“. Ti se totiž k řízení a k rozdělování peněz daleko lépe hodí, mívají přehled, podléhají veřejné kontrole – a hlavně, mají k tomu mandát, což se o lidech, již si nevysloužili ostruhy jinak než

v základním výzkumu a jsou příjemci těchto peněz, říci nedá. Česká Rada pro vědu, výzkum a inovace je přese všechny pochyby hlasem poradním, nikoli výkonným. Rozhodnutí je nakonec na vládě. I tak je směsicí zodpovědnosti poradní a rudimentárně i zákonodárné a výkonné (navrhuje pravidla). Již proto je v pořádku, že i personálně je směsicí představitelů sféry vědecké, podnikatelské a manažerské. Co je na tom špatně?

Nyní k mezinárodnímu srovnání. Za všechna vezměme Rakousko, jež je nám nejbližší geograficky, mentálně (ostatně byli jsme jeden stát), demograficky i velikostí. Tam vědu řídí ministerstvo pro vědu a výzkum (Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung). Rakouská rada pro vědu a výzkum (Der Österreichische Wissenschaftsrat) je poradním orgánem tohoto ministerstva. Pokud jde o složení „strýců“, je následující: (1) Předseda je germanista, teolog a letitý funkcionář (Petr Šebo by řekl „sběratel funkcí“). (2) Místopředseda je politolog, bývalý děkan. (3) Druhý místopředseda je technik, odborník na elasticitu, prorektor Technické univerzity. (4) Cytopatolog, od poloviny 80. let akademický a jiný funkcionář. (5) Astrofyzik. (6) Průmyslník, manažer firmy Alcatel. (7) Fyzikální chemička. (8) Sociolog, filosof práva. (9) Muzikoložka, děkanka College. (10) Inženýrka v oboru životního prostředí, funkcionářka na různých, i politických, úrovních. (11) Odborník na a) biologii, b) chemii, c) fyziku a d) filosofii (sic!). (12) Psycholožka. Někdo by řekl, že je to se seznamem našich strýců jako přes kopírák. Já říkám, nikoli: u nás je více zastoupen čistý základní výzkum. Mimochodem - je opravdu právě v tomto zakopán pes, jak se někteří rozčilení akademici bláhově domnívají? Není problém trochu jinde? Já vím, pocit, že my, kteří víme, jak to má být, bychom měli mít dostatečnou pravomoc a „klid na práci“, abychom to mohli uskutečnit, je neodbytný a myšlenka je to logická a svůdná. Bohužel nikoliv však demokratická.

Cyril Höschl

Prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc., FRCPsych. je ředitelem Psychiatrického centra Praha a profesorem na 3. LF UK. Vystudoval Fakultu všeobecného lékařství UK a v r. 1974 nastoupil do Výzkumného ústavu psychiatrického v Praze. Výzkumně se věnoval psychoneuroendokrinologii, psychofarmakologii a biologické psychiatrii. Výsledky průkopnických prací v oblasti neuroendokrinních testů a využití blokátorů kalciových kanálů v psychiatrii přednášel na kanadských univerzitách a v USA. Po Listopadu 1989 byl děkanem 3. LF UK, nyní je členem Rady vlády pro vědu, výzkum a inovace. Osobní stránky viz www.hoschl.cz.

[bez záruky]